

Desebg.com препечатва интервюто на проф. Евелина Келбечева от сайта dnevnik.bg, в което тя отговаря на въпроси по повод [скандала с подменената истина за комунистическия режим](#) в някои от новите учебници по история за 10 клас, които до броени дни министърът на образованието и науката трябва да одобри или да спре.

През новата учебна 2019/2020 година десетокласниците ще изучават тоталитарния режим в България и понятия като комунизъм, репресивен апарат, "Народен съд", терор, атентат. Един от инициаторите на промените на учебните планове проф. Евелина Келбечева от Американския университет в Благоевград съобщи, че учители от страната, които оценяват новите учебници, са изказали съображения по тях.

"Има неща, които ги смущават и ги карат да смятат, че няма да се постигне качествено ново преподаване по история, каквато беше амбицията на тази програма", каза Келбечева в интервю за dnevnik.bg.

Проф. Келбечева, какво е смущаващото в новите учебници по история?

- По принцип учебниците формално спазват програмата, която беше приета след много ожесточени дискусии. Аз също се запознах с учебниците, по които учителите в момента дават своята оценка. Това не са учебници по "История и цивилизации" - те претендират да са такива, но липсва теоретичната норма и съдържанието, което да обясни смяната на цивилизационните модели, да изведе характеристиките им, да покаже както онаследяването, така и потъпкването на ценностите.

Дайте по-конкретни примери, моля.

- В тази рамка липсват основните социокултурни процеси, които маркират различните епохи в българската история. Например това, което става на 9 септември 1944 г. с окупацията от Червената армия - между другото термин, който яростно беше отхвърлен от историци, свързани с бившата БКП, и не влезе в програмата, макар че то е ясно, че сме окупирани от Червената армия, за което плащаме милиарди. За това нищо не е споменато. Тези фундаментални социокултурни процеси, които сменят многовековни традиции, менталитет и стереотипи на българското общество - това отсъства като разказ, като извеждане на огромните исторически разлики между тези епохи. Сега говорим много за евроатлантически ценности, но и те някак си формално са показани. Да не говорим, че през целия период от 1944 до 1989 г. става дума за потъпкване на човешки права - това е смешно дори като формулировка, защото ние знаем, че при тоталитарна система няма никакви човешки права или те са много ограничени. Изразът "Потъпкване на човешки права" е подмяна.

Има ли опасност тогава заложените в програмата нови понятия и подробности за тоталитарния режим у нас да не бъдат коректно преподавани на учениците заради учебниците?

- Това е много, много добър въпрос, защото програмата се смята за закон и учебниците би трябвало да я следват. Термините - да, не липсват, но въпросът е как са изведени, каква част от тях са покрити с фактология. Най-голямата ми критика към учебниците е, че са небалансирани най-основните исторически процеси. В петте учебника, които видях, няма и дума за една от най-тежките форми на терор - която е над т.нар. безследно изчезнали без съд и присъда след 9 септември до края на октомври - началото на ноември, когато започва т. нар. законова форма на преследване на политическите опоненти на режима.

По данни, които бяха изнесени веднага след 10 ноември 1989 г. от тогавашния вътрешен министър, те са между 18 и 30 хиляди души. Масови гробове се откриват навсякъде и това е страшното на този терор - че обхваща цялата страна и внася такъв страх и ужас, който е несравним с нищо. Това обезглавяване на местния политически и културен елит доказва колко масово и методично се прави това унищожаване и всичко е заповядано от

Написано от Здравка Андонова, dnevnik.b
Събота, 22 Юни 2019 09:33

Москва. Лично Георги Димитров следи този процес и казва, че трябва да се реже до дъно. Размерът на терора е ужасяващ, а просто няма и дума за него в учебниците.

Макар че присъстват термините за репресивен апарат, тоталитарна държава и т.н., много неадекватно е представен и проектът за присъединяването на България към Съветския съюз, т.нар. шестнадесета република. Всички документи могат да се видят и онлайн, но въпреки всичко това е явно ужасно неудобен момент за свързаните с някогашната БКП и се интерпретира колко велик държавник бил Тодор Живков и как предложил на Москва присъединяване, защото знаел, че няма да бъде прието. Това е, меко казано, несериозно.

Почти нищо не се говори за самата комунистическа идеология. Ние много настоявахме да се разбере същността, античовешката същност на тази идеология. Отсъстват и други фрапантни неща. Съвсем накратко се споменава нещо за налагането на атеизма, за новите социалистически ритуали, но липсва непрекъснатата линия на разбиване на всички религиозни организации - и Българската православна църква, и католическата, и протестантската, и арменската. Да не говорим за преследването на мюсюлманите и тоталното инфилтриране в агенция "Държавна сигурност".

За т. нар. възродителен процес се говори само за 1985-1989 г., а на младите хора трябва много дълго да се обяснява за цинично наречената "голяма екскурзия", когато 300 хиляди наши сънародници бяха принудени да отидат в Турция. Няма нито дума за непрекъснатата политика на асимилация на малцинствата. Имаше преименуване на българите мохамедани, имаше бунтове в Родопите, при ромите този процес мина някак си по-незабележимо и гладко. Но отново казвам - в учебниците не се вижда тази постъпателна линия на непрекъснато ограничаване на техните права, а целта беше унищожаването на тяхната идентичност.

За лагера в Ловеч няма информация, само едно изречение. В същия момент авторите говорят за либерализация на режима.

На какъв етап са учебниците и ще бъдат ли редактирани?

Написано от Здравка Андонова, dnevnik.b
Събота, 22 Юни 2019 09:33

- В момента всичко зависи от Министерството на образованието и науката. Не мога да отговоря на този въпрос подробно.

Въпреки претенциите, че това е "История и цивилизации" и обучаваме децата на много по-широко виждане на историческите процеси, както винаги, културата е в края и някак си е маргинализирана. Като постижения са посочени имената на няколко от най-известните оперни певци на България, сред които Борис Христов, но нито комунистическата партия, нито държавата имат някаква заслуга за неговото развитие и присъствие на световните сцени. От друга страна пък - никой не се е сетил да сложи най-известния българин в момента - Христо Явашев-Христо - той е човек, който направи епоха в съвременното изкуство и навсякъде след името му се появява "роденият в България съвременен артист".

Ето как се мисли в клишета и канони, а аз се надявах, че тези учебници ще бъдат много по-разкрепостени. Виждам преповтаряне и препотретване на старите схеми. Разбира се, учебниците са писани от професионалисти - хора, които добре владеят изкуството на монтажа и могат формално, следвайки програмата с всички термини, така да направят баланса, че някои неща освен тези фрапатни пропуски да изчезнат.

Когато се говори за т. нар. преход - ако прочетете какво е писано за правителството на Жан Виденов, ще ахнете. Имало дълбока криза, той се опитвал да прави реформи, но не успял и затова подал оставка - никакво споменаване на зърнената криза, никакво споменаване на хиперинфлацията, а фактически - петия фалит. Да не говорим, че изобщо не се говори за икономиката на социализма като икономика на невъзможност, това е неработеща икономика. Говори се за реформи, но не се казва едно изречение - тази икономика не работи. Тя не може да просъществува.

Явно поради автоцензура и свръхпредпазливост се учеща пазене на авторите от категорични оценки за отделни периоди, въпреки че и в глобален, и в национален план не може бъде прикриван например характерът на тоталитарната диктатура в България.

Подготвени ли са учителите да преподават за този период?

Написано от Здравка Андонова, dnevnik.b
Събота, 22 Юни 2019 09:33

- Имам лични наблюдения. В института за преквалификация в Баня над 700 учители минаха на тримесечни преквалификации. Хората, които се заеха с тази задача, са утвърдени изследователи от водещи университети и БАН, шефът на Държавна агенция "Архиви" Михаил Груев. Анонимната оценка на учителите бе между 5 и 6, има само два негативни отзива. От една маргинална партия "Възраждане" обаче направиха скандал с абсолютни лъжи в медии.

Това бе един отворен диалог с учителите и не е имало никакво налагане, а събеседване с изнасяне на последните постижения на българската историография. Учителите по история са над 5000 и много от тях искат това да продължи. Надявам се, че министерството ще го продължи.

Ефективното образование е симбиозата между учителя и ученика, а любопитството на младите може да бъде разпалено прекрасно, като се знае как да се поднася материалът. Мен ме смущава в цялата парадигма на правене на учебници, липсата на жив език, малкото свидетелства от епохата. Няма включени човешки съдби, спомени. Промяната на манталитета, дълбоката травма от репресиите, ужасяващият страх, в който живеехме, и обидата от лъжата - това го няма.

Помним каква истерична реакция имаше БСП срещу новата програма по история, но какво правят потомците на хората, които са били унищожавани и душевно, и физически по време на режима? Къде са тези, които настояват за политическа справедливост и истина? Къде е онази част от българското общество, която знае истината за престъпленията на комунизма? Това са хората, които могат да участват в този дебат, в създаването на памет.